

בעזרת השם יתברך

ספר

בית מדרבי

לקוטים והערות על אורח חיים
ועוד

מאת

מרדכי הריס

פניה"ק ירושלם תובב"א
שנת תש"כ לפ"ק

הנייר הוא נייר של חוצה לארץ.

הקדמה

אודה ה' שזיכני ללמוד תורתו הקדושה. כתב בלקח טוב פ' תזריע ד"ה בוא וראה וז"ל, לכך נקרא שמו זכר שחייב לזכור את בוראו ולידע כי לכך נוצר ולכך נולד ולכך קיים, ובשיר השירים רבה ד"ה מעין גנים וכו', ונוזלים מן לבנון א"ר עזרי' זה מזיל מקצת דבר וזה מזיל מקצת דבר עד שתהא הלכה יוצאת כמין לבנון, ובספר בית מועד (נדפס שס"ה) דרוש מ"ג כתב, וגם האחד שכותב ד"ת כאילו עוסק בה בחברה, ובספר מלאכת מחשבת על התורה פרשת וילך כתב, כי לא תצא שגגה אלא מלפני הכותב ואויל מחריש לא יטעה בלשונו, וכאשר נשאל מה' להצילנו מכל מכשול ואשמה בכל מעשינו, כן נשאל ממנו להצילנו ממכשול דברינו וחטאת פינו, וכמו ששאל ממנו משיחו, שיתא ה' שמרה לפי נצרה על דל שפתי, וקראתי שמו בית מרדכי, ואני תפילתי לה' כי יאמץ כחי וחילי לאורייתא, ונוכה לראות רגלי מבשר טוב משמיע ישועה תשועת עולמים, וירחם ה' עמו במהרה אמן.

מכל ארח רע כליתי רגלי למען אשמור דברך :
לאה כי פקודיך אהבתי ה' כחסדך חניני :
דרך מצותיך ארוץ כי תרחיב לבי :
כלתה לתשועתך נפשי לדברך יחלתי :
יהי לבי תמים בחקך למען לא אבוש :

מרדכי הריס

בן רבי אשר לעמיל והצ' חיה בת הרב
ר' שמואל זכרונם לברכה

ברכות י"ז ע"א נשים במאי זכיין וכו'. לזוגתי ה' שאשא ריזל תחי' בת
הרה"ג ר' ישראל שלמה הכהן ז"ל, הקב"ה ישפיע לה ממעיני הישועה רפואה
שלמה ותתברך בכל מיני ברכות עד ביאת הגואל. אמן.

וזאת למודעי

- א. הסדר בספר "בית מרדכי". דברי ראשון הוא קודם. ואם הוא שייך בסעיף כתבתיו שם. ואח"כ : המחבר, רמ"א, ט"ו, מ"א, יוסף אומץ, עט"ז, בה"ט, מור וקציעה, פמ"ג, שע"ת, מ"ב, שעה"צ, בה"ל, ערוך השלחן, טהרת השלחן.
- ב. הנדפס באותיות גדולות הוא לשון המחברים והנדפס באותיות קטנות הן ההערות.
- ג. הנדפס כולו באותיות קטנות, אם כתוב שם ע"כ או עכ"ל הוא לשון המחברים והשאר הן הערות.

סימני הספר

- א. אורח חיים
- ב. על מסכת נדרים
- ג. ספר המנהיג
- ד. ספר מגדל עוז על הרמב"ם
- ה. ספר פרנס
- ו. ספר אמרי נועם על התורה

פתיחה

כ' בריש קונטרס נועם מגדים מבעל פרמ"ג ד"ה והנה סוף דבר אני אומר כל דברי האחרונים צריכים ביאור ופי' רחב, והלואי שאזכה להבין דבריהם בכל המקומות.

כ' בס' יערות דבש ח"ב דרשה ה', עיקר התורה ללמוד שו"ע לדעת דרכי ה' או לנו מ' שאינו בקי בהלכות שבת לדעת כל הפרטים איך להתפאר שקיים מצות שבת ואפי' הבני תורה לומדים פשטים ופלפולים ומניחין הלכות שיש בהם חיי נפש. עי' צוואת הג' ר' יונה בעל שו"ת מעיל צדקה אות ו' שכ' למוד השו"ע אין קבע כי בו ירבו ימיו.

כ' בס' מזבח אדמה מבעל פרי האדמה או"ח דף ט' ע"א, מה שראו עיני ושמעו אזני חרם גמור שהחרים מרן הגדול כמהר"א יצחקי ז"ל בתיבה בכנה"ג, שלא לשנות שום מנהג קדמון, ואפי' מבי כנישתא לבי כנישתא.

כ' עיון יעקב ברכות ל"ג ע"א ד"ה גדולה דעה, ודלא כחדשים מקרוב באו לשנות סדר התפלה ומנהג הקדמונים.

כ' פרמ"ג סי' מ"ו בא"א ס"ק י"ג, דאין לחדש עתה, ובפרט כפי שכ"א בונה במה לעצמו בנוסחות משונות בזמן הזה.

כ' בספר דרשות אבן שועיב (תלמיד הרשב"א) פ' שמיני, ובהיות דבר מקודש התפלה ייחדו לה מקום בביהכנ"ס ובביהמ"ד, ואם היא ראוי' בכל מקום יותר היא ראוי' ומקובלת ונשמעת במקום קדוש הנקרא בית אלקים וכו', וחז"ל אמרו (אי"ה זה) כי זו מעכבת המשיח כי אם היינו מתפללים כראוי הי' משיח בא וכו'.

כ' בס' א"ח להרא"ה מלוניל הל' תפלה אות נ"ג, וכ' הר"ש ז"ל וצריך שיהיה שיהי' מתפלל בשעה שהצבור מתפללין (ברכות ח' ע"א) שהלכה למשה מסיני שאין תפלתו של אדם נשמעת אלא בצבור עכ"ל, עי' גליון הש"ס ברכות ו' ע"א ד"ה גמרא אין וכו'. ומש"כ שזה הלכה למשה מסיני אי"ה זה.

ספר ארחות צדיקים שער השתיקה כ', ראה איך היו הראשונים נוהגים משיחה בטילה ובזה הענין תקנה גדולה להתפלל בכונה כי רוב ביטול הכונה בתפלה בא מדברים בטלים הקבועים בלבם. עי' רמב"ם אבות פ"א מ"ז, וספר חובת הלבבות שער הפרישות פ"ה כתב, וקצר מותר לישנון בכל יכלתך וכו', וספר מעלות המדות מדת לשה"ר ורכילות ד"ה בני צאו וראו כמה צריך וכו' עיי"ש, וספר ארחות

פתיחה

צדיקים בזה השער, אמרו לחכם מה הוא זה שאתה מרבה בשתיקה אמר להם וכו', וספר מבחר הפנינים שער השתיקה.

הג"ה הר"ף לסמ"ק סי' ט' אות ג', ואומר הר"מ מאברא שיש לו לאדם להסיר כל מחשבות לבו וכל דבר אחר מלבם בשעת תפלה ויכוין לבו אל המקום, ויחשוב הדבר בלבם טרם יוציאו מפיו וכן יעשה בכל דבר ולא יחטא, ותפלתו זכה ומקובלת לפני המקום.

כ' בספר חסידים ע"י מקיצי נרדמים סי' י"א, שלא ירוץ בתפלה וכו', אלא בכל תיבה ימשוך בלבם כונה, ועי' שם סי' תתל"ט בצוואת ר' יהודה בן הרא"ש כ' ותהי' התפלה בנחת ובזה תתעורר הכונה ותהי' מקובלת, ובדרך חיים מלונזאנו דף ק"א, כ' כשיהא אדם בתפלתו שעור לו מעט מהזמן כדי שיוכל לומר שאלה שאלה לבדה לאט יוכל לכוין אך כשלא יהי' לו זמן כשיעור הזה או שהוא אינו מדבר במתן אלא בחפזון לא יוכל לכוין, ובספר הזכרונות לר"ש אבוהב זכרון עשירי פ"א כ', שאין ראוי להתפלל במרוצה וכו' ע"ש.

והחיד"א כ' בס' יוסף אומץ סימן ע' בשם מהר"ר יוסף קובו, שהרוצה להנצל ממחשבות יאמר כל ברכה בנשימה אחת.

כ' בס' שם יעקב ערך בכי' אות י"ב, שמעתי בשם החסיד מוהר"ר יודא נ"ע, דחד מן חברוהי הי' עונה אמן והי' תולה כיס של תפילין על המגוד, וגער בו בנזיפה ואמר האיך הי' לך כונה על אמן כיון שהיתה לך כונה לתלות הכיס שהרי עבד השומע שמברכין רבו חייב הוא מדרך שכל לענות אמן כדי שיהא לרבו נחת רוח, מכ"ש מי שמברך לאבינו שבשמים אשר בידו נפש כל חי שחייב השומע לענות אמן, עי' מ"ב סי' כ"ה ס"ק נ"ו.

כ' בקונטרס עיון תפלה, קבלתי מהגאון הצדיק מבוטשאטש זלה"ה, דאף שכתוב בשו"ע סי' ה' דצריך לכוין כשמזכיר השם הוי' ואד"ג וגם פירשו וכן בשם אלקים ע"ש. ולא יספיק כל היום וכל הלילה לכוין בכל פעם שמזכיר השם כמעט לתפלת שחרית לבד, (עי' שו"ע או"ח סי' צ"ה ס"א המתפלל צריך שיכוין בלבם פירוש המלות שמוציא בשפתיו, וכן הוא בס' ק"א ס"א וה"ה שזה צריך לכוין מהתחלת התפלה עד סוף התפלה, וכ"ש שלא יספיק לו לזה כל היום וכל הלילה, ולמה עמד על כונת השם) לכן אמר שא"צ לכוין רק בפעם הראשון היינו בברכה ראשונה בבוקר ואח"כ מסתמא לשמח קאי כל היום, והביא ראי' לזה והי' נראה לדעתי מתוס' וזכרים ב' ע"ב דבכל תפלה ותפלה צריך לכוין פ"א מתחילה ומהני לכל התפלה, אבל לא מתפלה לתפלה דהרי התפלה במקום קרבן מבואר שם כמ"ש הרב הנ"ל דאם אמר בתחלת עבודה בעושה לשם אותו עבודה א"צ לומר בכל פעם ע' בדי"ה הא לשם ע"כ. כיון שבשו"ע כתב זה ודאי אם יתרגל אדם לכוין יהי' לו

סייעתא דשמיא שיכוין, אשרי איש שלא ישכחך וכן אדם יתאמץ בך, עי' חיי אדם כלל ה' אות א'.

כ' ספר שלמי צבור דף ק"ט ע"ב ד"ה ולע"ד המאסף וכו' לפי נראה דראוי ליהדר אם הוא במקום שיר ושבת שלא ירוק וכ"ש אם הוא במקום הזכרת השם שהוא בענין הרוקק על השם ח"ו, ובשורת זית רענן ח"א ס"א אות י"א כ' יש ליהדר מאד הן בעודו שופך תחנונים לפני ממ"ה הקב"ה מתחילה ועד סוף ואפי' באמירת תהלים או בלימוד תנ"ך אסור לו לרוק כל היכא דאיכא שם שמים בהיא ענינא או בפסוק אחד, ודבר זה אסור מצד דינא דגמרא וכו', לכן כל מי שיראת ה' נוגע בלבבו יזהר בזה וכשצריך לרוק ירוק לתוך מטפחת או בשולי בגדו עכ"ל. כ' בספר חסידים ע"י מקיצי גרדמים סי' תרמ"ח (קהלת ד, ו) טוב מלא כף נחת שידע האדם פוסקי הלכות למעשה, ממלא חפנים עמל שידוע להקשות ולתרוץ ולהפוך בתלמוד ורעות רוח להראות רוחו הרחבה להתנאות שהוא חריף ומפולפל. וע"ש סי' תשמ"ד.

כ' בפמ"ג סי' קמ"ג במשב"ז סק"ב ד"ה אמר ההדיוט, צא וראה מ"ש הצ"צ בסי' קי"ט לאחר שהורה ה' ירא שמא לא כיון כהלכה והי' גדול בדורו, ומה יענו כמונו היום, לכן ירא כל איש לנפשו קודם שיורה דין וכדומה עכ"ל. ועי' בס' יוסף אומץ מחיד"א סי' מ"ז אות ד' ד"ה וראיתי בס' וכו', עי' צוואת הג' ר' יונה אות ט'. כ' בשורת בית אברהם מר' אברהם הכהן מואמשט דף נ"ג ע"ב כ' הגאון ר' חיים הכהן רפפורט, תרומת הדשן וכו' שרוב הגהות רמ"א מאתו תצא.

השמטה סימן תרל"ט ס"ג. הג"ה ולא יאכל ביום מחצות ואילך. וכו' איסטנים מאי. עי' צלי"ח פסחים ק"ח ע"א ד"ה שאני רב ששת וכו' ע"ש.

בית מרדכי

א

אורח חיים

הנהגות אדם בבקר

סימן א'. כ' בס' בית אלקים מהמבי"ט פ' ס"ג ד"ה ועם כל זה, כי אין אדם רשאי כשיקום ממטתו לדבר שום דבר של חול עד שיקדים בהלול האל יתברך. סעיף א'. שיהא הוא מעורר השחר. באורחות חיים להרא"ש אות ע' כתב, ותרגיל את עצמך להקיץ בהנץ החמה.

מ"ב סק"ט וי"א אז שומרים לבקר. זה פי' דורות הראשונים היתה חברת שומרים לבקר אשר הלכו בבקר השכם לפני אמירת תהלים לביהכ"נ הישן ואמרו שם סליחות המסודרים בסדור אשמורת הבקר ובדורות שאחריהם נעשו משומרים לבקר שוכרי שומרים לבקר כי אנשי החברה לא הלכו עוד בעצמם כי אם שכרו אנשים במקומם ואח"כ בטל כל הענין.

משנה ברורה. ס"ק י"ז כ', דבשבת ויו"ט לא יאמר יה"ר דאין קרבן נדכה בא כהם. עי' בס' נוהג כצאן יוסף בהתחלה באות ל"ה שכ' שפ' התמיד לפי שדווח את השבת יאמר יה"ר.

שער הציון. אות כ"ו כ', וח"א בהלכות יוהכ"פ ע"ש שכתב שהוא יותר חיוב (ר"ל מוסר) מלימוד משניות. ועי' באר היטב ס"ק ו' וכתב האריז"ל ושיעור משניות קודם לכל דבר. צוואת כנסת יחזקאל בספרי מוסר בכל יום חקרו ודרשו.

באור הלכה. ד"ה ופרשת עולה, כ' ועי' מה שהאריך בעל השל"ה בהנהגותיו על ס' יש נוחלין וכ"כ בס' אהבת חסד ח"ב פי"ד. הגהות על ס' יש נוחלין עשה ר' יעקב אחי השל"ה.

ערוך השולחן. אות כ"ט. מביא הירושלמי ר"פ תה"ש שבשחר צ"ל מודה אני לפניך כו' שהוצאתני מאפלה לאורה וכו' ומסיק ששום אחד מהפוסקים לא הביא עכ"ל. עי' תוס' הדר זקנים פ' ויצא פ' ויפגע במקום ואבודרהם בשער השני ובס' מנורת המאור לר' ישראל אלנקווא פרק התפלה ובסידור יעב"ץ שהביאו זה. סימן ב'. מ"ב סק"א. שלא לגלות רגליו. ובערוך השולחן אות א' כתב דברגליו אין קפידא.

מ"ב ס"ק ב', וכן יזהר מללבוש שני מלבושים יחד בפעם אחת וכו'. ובערוך השולחן אות ו' כ' דבמנעלים אין קפידא. מ"ב ס"ק י"ב ד"ה בגלוי הראש, כ' וכש"כ שאסור לברך וכו'. ועי'